

WAT U VERDER NOG MOET WETEN

Voorzitter:

Ulrike Bouman
Telefoon 0181 - 680.962

Secretaris:

Willemien Hoogwerf
Telefoon: 0181 - 640.537

Penningmeester:

Wout Kraak
Telefoon: 06 - 547.77.017

Banknummer:

IBAN nr. NL88 INGB 0008 4477 18

E-mail:

historisch.spijkenisse@hotmail.nl

Colofon:

Foto buitenblad:

- Gerard de Graaf

Gebruikte foto's en ansichten:

- C.J. Koornneef
- Vrije Volk
- Gemeente Spijkenisse
- Beeldbank Zeeland
- Gerard de Graaf
- Willemien Hoogwerf

Verdere info:

- Daniël van Putten
- Historische kranten
- Ulrike Bouman
- Streekarchief VPR

VAN DE VOORZITTER

PUZZELPAGINA

Wie kan ons meer vertellen over de bovenstaande foto?

Wanneer of waar is deze foto gemaakt?

Wij zouden het op prijs stellen en reactie van u te mogen ontvangen.

Reacties aan: historisch.spijkenisse@hotmail.nl of naar het secretariaat Hostapad 32 - 3202 RP Spijkenisse - telefoon 0181-640537 of 680962

VOLKSCULTUUR

Waarvoor werden deze voorwerpen gebruikt?

OPLOSSING PUZZELFOTO

Reactie Jaap Bouman. De foto is gemaakt op de Achterweg en de vlasschuur is van Van der Meijde. Ik denk dat de foto na 1970 gemaakt is. Rechts op de foto is de zijmuur van Van Genderen, die nog steeds een achteringang heeft voor de winkel.

Later is de schuur gesloopt en is er het partycentrum 't Oudste Huys teruggebouwd. Her oorspronkelijke plan was om het pand te herbouwen achter de gerestaureerde gevel. De gevel was echter zo slecht dat de gevel ook herbouwd is, maar wel met hetzelfde aanzicht.

Het maken van de foto is nog mogelijk maar lastig van dezelfde plek, omdat tussen de 1e Heulbrugstraat en de Achterstraat nieuwbouw gepleegd is.

Reactie Ploni van Genderen. De foto is genomen aan de Achterweg. Het is de vlasschuur van Van der Meijde. Nog niet zo lang geleden stond deze foto ook op de site van Spijkenisse toen en nu. Daarbij werd het jaartal 1988 genoemd. In dat jaar is deze schuur afgebroken. De foto met de optocht met de paarden vind ik ook leuk en was mij onbekend. Ik herken er de Parallelweg in met links het huis waar later Jan Herrewijnen de heier woonde. Dit was het huis voordat het verbouwd werd.

OPLOSSING VOORWERPEN VOLKSCULTUUR

Het bovenstaande voorwerp is een Scherfbak en de bijbehoren scherfzeis. Het toestel werd gebruikt voor het fijn-snijden van stro en bieten.

"Toen kregen de koejen als wat kaf en een bussel haverstroo, kapotgeschorvens in den scherfbak"

MANNETJES OP DE KROM

"HET WARE VERHAAL VAN DE MANNETJES"

"Dink jeeh dat al die mensen, jong en oud, die steeds weer voor ons staan en ons soms vriendelijk over ons kop aaien, weten hoe het hier ooit begon?", vroeg de langste van de drie mannen aan zijn maat. "Ik dink 't niet", zei de ander. "Maar waarom vertellen we 't niet? We kenne 't beter op schrivve, dan binne we der gelijk van of. 't Is oek goed voor 't nageslacht", zei z'n maat.

Ooit liet Daan Neuteboom rond 1900 een smederij bouwen op de hoek van de Voorstraat en het Noordeinde. Het originele pandje staat er nog. Wel fraai gerestaureerd. Het bleek een ideale plek voor mannen om te praten als ze niet konden werken op het land van de boer. Of als ze dat zware werk niet meer aan konden en moe en oud noodgedwongen op hun lauweren rustten. Spijkenisse was toen een armdorp met zo'n 2500 zielen.

Soms stonden er wel zeven mannen hun sterke verhalen te vertellen. Ze hadden veel gespreksstof. Er was geen radio of televisie. Huis-aan-huisbladen waren er niet en slechts een enkeling las een krant. De dorpsomroeper was de officiële nieuwsbrenger. Op de krom werd het nieuws verzameld en doorverteld...

Namen. Wie waren die mannen van weleer? Een paar namen, zonder anderen te kort te doen: Janus Farenhout, Kees van den Berg, Janus van der Meijde, Rinus van der Sluijs, Henkie 'Puck' Verweel, Daan van der

Meer, Aai Villerius, Aart Bodegom. Ze kregen de naam: die lui van de krom of 'de mannetjes van de krom'. Ze informeerden elkaar over weeklonen bij de boeren of bij de vlaserijen van Janus van der Meijde, Geldtelder en Holleman. De hoepelmakerij van Hogenboom of wat Binus Bodegom (betonfabriek) zijn mensen betaalde. Ze praatten over meer. Bij wie de deurwaarder aan de deur was of wie moest gaan trouwen.

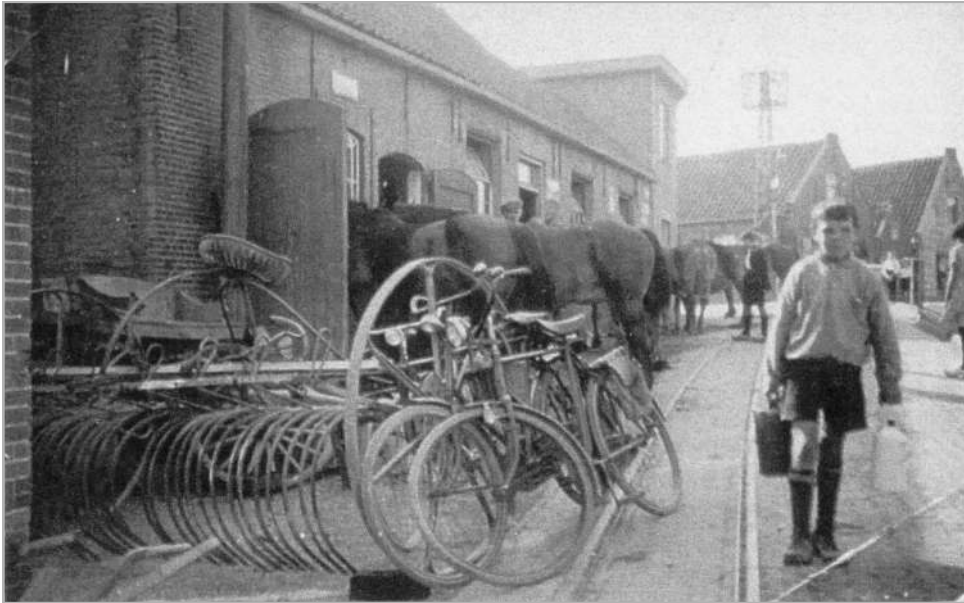

Soms voegde zich een vrouw bij de mannetjes. Het was Mien Benne. Ze liep met een duwkar vol groente. Als ze hijgend de stoep had genomen, rustte ze bij de mannen. Ze had altijd wat te vertellen. Dat het water in de haven zo hoog

stond dat ze eerst via de Voorstraat-West en de Nieuwstraat moest lopen om bij schilder Leen Verzijl te komen. "De Kaai stond helegaar onder water", zee Mien.

De dorpsveldwachter Moerland kwam af en toe bij de mannen staan. Meer om te luisteren dan om te vertellen. Veldwachters hadden toch geheimplicht nietwaar?

Soms kon hij niet nalaten om te zeggen dat Leen de Lor weer een nachtje wegens openbare dronkenschap in de kerker onder de toren had gelegen.

Smederij aan de Stationsstraat

De krom heeft een naam, die blijft in brons vereeuwigd, herinneren aan herinneren aan de gesprekstof van die een tijd, waarin er nog tijd was om tijd. De "mannelijkes op de krom", nu met elkaar te praten.

Geschreven door en gepubliceerd met toestemming van Daniël van Putten

HOE GING DIT VROEGER?

MAANDAG? WASDAG!

Het wassen was vroeger een tijdrovende bezigheid, die soms enige dagen duurde. Het begon al op zondagavond met koken van water voor het wasgoed. Dit gebeurde vaak een afgeschutte ruimte in een schuur of in het achterhuis in het zogenaamde washok. De fornuispot, een grote ijzeren pot met deksel waaronder ge-

stookt werd. Later is de ijzeren pot vervangen door een koperen binnepot. Veel emmers koud water uit de pomp werd vermengd met soda en groene zeep, werden voorts verwarmd voordat de vuile witte was kon worden toegevoegd. Om de witte was te beschermen tegen roestvlekken – van de ijzeren fornuispot of water uit

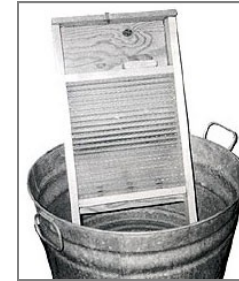

de pomp - werd eerst een oud laken in het kokende water gelegd. De flappen hiervan hingen over rand en als de was erin gedaan was, werden deze flappen teruggevouwen, zodat je een compact geheel kreeg. Het duurde lang voordat de juiste temperatuur bereikt was, dus meerdere keren moest opnieuw hout in het fornuis worden gedaan. Als dan het water kookte, werd gestopt met stoken zodat de gehele nacht de was kon weken.

Fornuispot

Fornuispot, wasbord en wastobbe

Waar werd de fornuispot nog meer voor gebruikt? De fornuispot was multifunctioneel, hij werd gebruikt voor het koken van varkensvoer, dat bestond uit aardappelen en soms na het koken roggemeel. Het mengsel bleef dan 12 tot 24 uur staan om te broeien. En ook als de varkens op stal gekookte koolrapen te eten kregen, bewees de fornuispot zijn goede diensten. In november - de slachtmaand - werd de pot grondig schoongemaakt en gebruikt bij de bereiding van bv bloedworst, leverworst en andere slachtproducten.

Ook toen het weken zijn opgang deed, bleek de fornuispot van pas te komen. De weckflessen werden op een plank of rooster gezet, waarna de ketel in de fornuispot kwam te staan.

Maandag, wasdag! Maandagmorgen was de huisvrouw al vroeg uit de ve-

ren om te beginnen met de was. Doordat de hele nacht de was had staan weken, was het water nog vrij warm toen men aan het wassen moest beginnen. Met een grote houten tang werd de was uit de ketel gehaald en op het wasbord schoongeborsteld. Als de witte was klaar was, was de bonte was aan de beurt. Hiervoor gebruikte je hetzelfde water.

Het witte wasgoed werd met groene zeep en een borstel stevig geboend op het wasbord, of ging in een teil om met behulp van een stamper gewassen te worden tot er geen vlekken meer zichtbaar waren. Vuile plekken zoals boorden van overhemden werden extra ingesmeerd met groene zeep. Variant op de groene zeep was een ouderwetse zeepklopper en er werd vliegensvlug een sopje gemaakt.

Destijds maakte Sunlight reclame dat je met het sopje ook kon afwassen, maar ook de vloer er mee schrobben.

Sunlight zeep - minder arbeid - groter gemak - zuivere zeep met extra waskracht!

Als de was schoon was werd die met veel koud water gespoeld. Geen water uit de kraan zoals tegenwoordig gebruikelijk is, maar water uit een pomp, regenwater of zelfs voor de Spijkenissers water uit het Spui of de Boezem. Maar behalve dat, was er in vele huishoudens ook een wondermiddel aanwezig dat er voor zorgde dat de was "witter dan wit" werd. Je zou het niet verwachten, het middel daarvoor kwam uit een zakje en heette "poppetje blauw"; zo noemde iedereen het. Het poppetje werd heen en weer geslingerd in het laatste spoelwater. Een andere manier om de was witter te krijgen was het bleken.

Een bleekweide, bleekveld of bleek is een kort gemaaide grasweide die ervoor diende om linnen te bleken. Reeds vroeger ontdekte men de kracht van zuurstof bij het bleken van linnen. Na het wassen was het linnen vaak nog gelig en de was de geur van het gebruik er nog niet uit. Door de was uitgespreid op de bleekweide te leggen werd het echter frisser en bleker, dus lichter van tint. Onder invloed van de zon kreeg de witte was

een frisse geur en een blanke uitstraling. Vandaar het woord "bleken". Tot ver de in twintigste eeuw was er nog was op de bleek gelegd.

Het stijven van wasgoed. Vroeger was het gebruikelijk de was te "stijven". Wit linnen werd vaak gesteven om het te beschermen tegen vuil en slijtage, ook wordt het steviger en kreukt het minder snel. Bij tafellinnen en damast zijn na het stijven ook de ingeweven figuren en borduursel beter te zien. De overhemden van meneer, gehaakte kleedjes of de vitrage werden gedompeld in een papje. Chrackfree was een bekend merk dat in de winkel van de drogist of kruidenier te koop was.

De stappen in het proces van kleding- en textielverzorging:

1. Wassen
2. Bleken (alleen witte was)
3. Drogen
4. Mangelen of strijken

Om de was te drogen werd gebruik gemaakt van houten wasrekken, zowel voor buiten als binnen voor de kachel. Bij vorst, met de was aan de lijn, vroom het droog.

DE GRIENDEN VAN DE BEERENPLAAT

EEN HALVE EEUW SPIJKENISSE

EEN TIJDVAK TUSSEN TWEE WERELDOORLOGEN IN
Overgenomen uit NIEUWE BRIELSCHE COURANT VAN 16 augustus 1953

Een halve eeuw, nog geen "mensenleeftijd, en daarom lijkt het wel kort. Maar in bepaalde gevallen kunnen zich binnen 50 jaar grote veranderingen voltrekken. Voor Spijkenisse was dit tijdperk – gelukkig – lang genoeg om haar beeld radicaal te wijzigen; geheel anders dan thans was toen de mentaliteit van haar bevolking: Spijkenisse was rond de eeuwwisseling zonder overdrijving een gevaarlijk oord voor vreemdelingen; vechtpartijen waren bepaald niet zeldzaam en aan het gezag van de plaatselijke overheid markeerde wel eens het een en ander. Spijkenisse was een klein centrum, alleenstaande, los van Rotterdam. De stad was toen nog een ver begrip, enerzijds door de moeilijke verbindingen, anderzijds door de late-

re welvaart van die tijd, waar men op goedkope wijze zijn vertier zocht. Oproer!

Spijkenisse was nog een zuiver agrarische gemeente, zonder een enkele fabriek, hoewel de betonindustrie van Van Bodegom spoedig na 1900 werd opgericht. Door de landbouwcrisis aan het eind van de vorige eeuw werd de situatie voor de landarbeiders benard, en het was dan ook geen wonder, dat het volk, vooral de werkelozen, in opstand kwam. In 1891 of 92 brak een rel los en werden alle ruiten bij de notabelen ingegoooid. Het resultaat was, dat vele werkelozen te werk werden gesteld en dat de gemeente in samenwerking met de diaconie van de Nederlands Hervormde Kerk (de Gereformeerde kerk bestond toen nog

niet) verhoogde steun uitkeerde.

Vete tussen Spijkenisse en Heke-lingen

Vooral met Hekelingen lag de jeugd van Spijkenisse overhoop. 's zaterdag en 's zondags was Spijkenisse het centrum van de jongeren uit de om- liggende gemeenten. Vooral de Heke- lingers waren dan in grote getale op de Voorstraat vertegenwoordigd. Zo- lang de Hekelingen zich kalm hielden ging alles goed, maar o wee wanneer ze naar de Spijkenisser meisjes durf- den te knipogen, één fluitstoot met de vingers in de mond en alle cafés stroomden leeg; en daar kwamen er dan heel wat uit, want er werd toen veel gedronken in Spijkenisse. Gelijk werd dan een klopjacht georgani- seerd, in oostelijke richting, met de Hekelingen voorop, zo hard als maar enigszins mogelijk was, tot ver buiten het dorp. De vluchtelingen waren al- tijd sterk in de minderheid, waardoor ze een gevecht liefst ontweken. Viel een vluchteling in handen van zijn achtervolgers, dan was hij er slecht aan toe; meestal kostte het hem een tijdelijke invaliditeit. Enkele malen verdwenen een paar Spijkenissenaren voor korte of langere tijd in de "nor".

De lotelingen

Zoals bij inboorlingen de jonge man wordt als hij bepaalde pijnen kan doorstaan, zo werd 50 jaar geleden een jongeman voor "vol" aangezien, als hij voor militaire dienst werd opge- roepen ter keuring. Vermoedelijk is de reden daarvan, dat men in Napoleons tijd als militair naar verre landen werd gezonden om te vechten, waardoor

men een zekere achting verwierf.

Voor de jongens was de dag van de loting het moment waarop men het brevet van volwassenheid verwierf. Lange tijd geschiedde deze loting in Den Briel. In een grote club trok men daar heen.... Te voet, over dijken en landwegen, want de tram was er nog niet en de fiets evenmin. De Spijke- nisser lotelingen waren berucht, meer dan welke andere groep ook. Op de heenweg gebeurde er nog niet veel, maar wanneer ze na de loting de te- rugreis aanvaardden, men hun num- mer en rozen op de pet, was een geen meisje en geen losstaand voorwerp tussen Brielle en Spijkenisse veilig. Geen enkel café onderweg werd over- geslagen, terwijl men hun gezang op kilometers afstand kon horen. Allen zonder uitzondering kwamen, om het eens plastisch uit te drukken, stom- dronken thuis en waren vanaf die dag "vent". Wie het drankgelag betaalden? Dat waren zij die vrijgeloot hadden; want als dat een arme jongen was, dan nam hij voor fl. 400,-- à fl. 500,-- de plaats in als remplaçant (vervanger) van een boerenzoon. Met dat vooruitzicht kan men eenmaal in zijn leven wel eens gul zijn. Langs de Groene Kruisweg werd in de oorlog door de Duitsers een huisje afgebro- ken, dat door een remplaçant was gebouwd voor zijn fl. 400,-- nadat hij uit dienst kwam.

De Kermis

De kermis van Spijkenisse had vroe- ger een beroemde en tevens beruchte kermis. De meeste kramen stonden op de Voorstraat en de grotere

Nieuwe BRIELSCHÉ COURANT.

Nieuws- en Advertentieblad voor de Zuid-Hollandsche Eilanden

EILANDNIEUWS

BIERT 20 augustus 1946. Donderdagavond is de tram, welke om 15.40 uur uit Spijkenisse vertrok, ter hoogte van het station Biert in botsing gekomen met de tram welke om 16.30 uur uit Hellevoetsluis was betrokken. De bedoeling was, dat de trams bij het wissel te Biert elkaar zouden passeren. Vermoedelijk doordat de machinist den toestand ter plaatse nog niet goed op de hoogte was, is de uit richting Spijkenisse komende tram tegen de op één na achterste wagen van de uit richting Zuidland komende tram gereden. Deze wagen, waarin veel passagiers zaten, werd uit de rails geduwd. Onder de passagiers ontstond een geweldige paniek. De ruiten der wagens werden verbrijzeld en dienstengevolge werden eenige passagiers gewond. In allerijl werd geneeskundige hulp ingeroepen. Verschillende passagiers moesten per auto naar huis worden vervoerd. Anderen kwamen met de schrik vrij. Ziekenhuisopname bleek niet noodzakelijk, zoodat dit tramongeluk, dat zich aanvankelijk vrij ernstig liet aanzien, nog goed is afgelopen.

ADVERTENTIES

attracties, zoals de mallemlen, vonden een plaatsje op de kade en ook wel eens op het terrein waar de melkfabriek gevestigd was. De Spijkenissenaren zelf werkten ook mede. Aan de Voorstraat woonde de familie Mastenbroek, waar de groentezaak van Bijl was gevestigd. Een bekend lid van deze familie was Hein, een rare snuiter, nooit gehuwd geweest en van alle markten thuis. Meestal zwierf hij met kermissen rond, maar hij kon ook een

stevige boom opzetten over alle godsdienstige onderwerpen. Hein betrok tijdens de kermis een koekkraan op de Voorstraat. Zoals vooral toen gebruikelijk was, had Hein een bijnaam, een niet erg nette, want iedereen noemde hem Hein Poep. Hij stierf tenslotte in de gevangenis te Scheveningen. Hein had ook een zus, die bekend was als Mien de haringkoopvrouw en dan was er nog een andere zuster, Driek en een broer, Leen.

Wat stelt het voor???

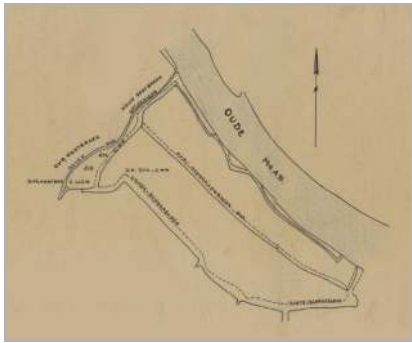
Jacht in het Hongerland

Aan de Voorstraat stond het café van Leen van Bodegom. Leen ging uit jagen en op zekere dag had hij Arie Villerius uitgenodigd met hem mee te gaan, om in de Hongerlandse polder enkele ganzen te verschalken. Het had gesneeuwd en daarom trokken beiden een wit hemd over hun kleren aan en daar gingen ze op pad. Nu wist Villerius bepaald niet precies hoe hij een geweer hanteren moest, en toen dan Van Bodegom in zijn café vertelde dat zijn maat zeven ganzen gelijk wil-

de neerknallen en hem per ongeluk zijn broek vol hagel schoot, geloofde iedereen dat. Spoedig zong heel het dorp:

Heb je ook gelezen in de Brielse krant,
Dat Villerius heeft geschoten in het Hongerland
In plaats van zeven ganzen,
schoot hij Leen Van Bodegom
Je zou bijna zeggen, hoe komt die vent zo dom.

En dat versje konden heel wat oude Spijkenissenaren zich nog goed herinneren.

v.l.n.r. Schetstekening Oud-Hongerland van de polder gemeente Spijkenisse uit 1864 en de Hongerlandsedijk 2015

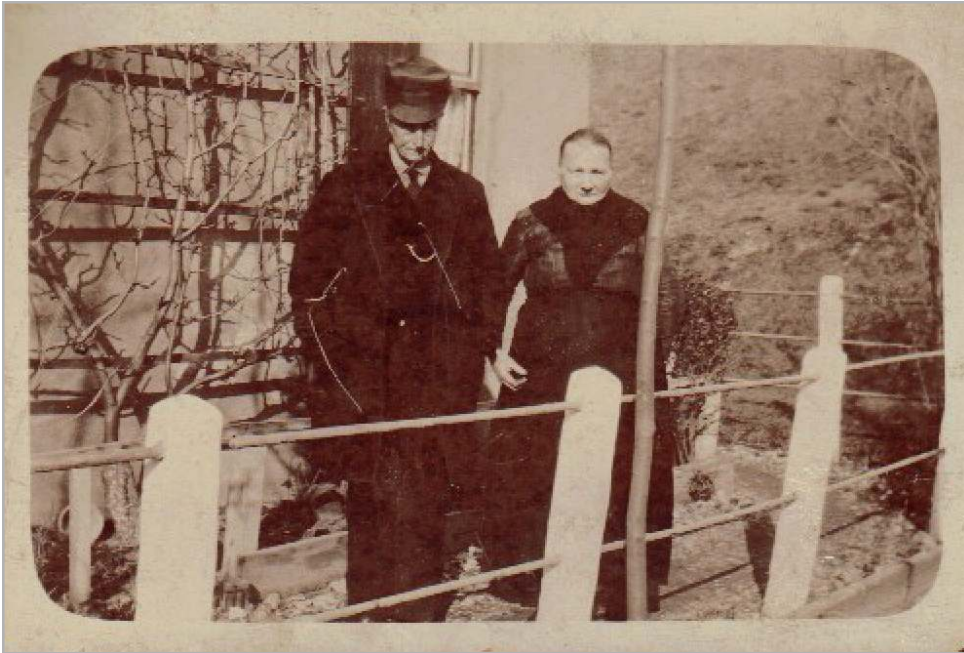

Burgemeester Mees treedt op

In de jaren na de eeuwwisseling was er een gemeenteveldwachter, waarvan oude Spijkenissenaren beweren, dat ze hem weinig nuchter hebben gezien; na hem kwam er een, die geen ziertje gezag had over de jeugd; wanneer het op een gevecht uitliep, vond men na afloop zijn sabel, zijn gummistok, zijn pet en hemzelf over heel het dorp verspreid liggen. Eind 1914 werd burgemeester D.C. Mees van Vierpolders tot eerste burger van Spijkenisse benoemd. De heer Mees van klein van stuk, maar zeer beslist in zijn optreden. Enkele maanden na zijn ambtsaanvaarding liet hij aan de politieverordening een artikel toevoegen, waardoor een einde werd gemaakt zou kunnen worden aan rulletjes op straat, samenscholingen van grote groepen van baldadige jongelui, het leunen in vensterbanken, enzovoort, maar toen waren de poppen aan het dansen. Op Oudejaarsavond 1915 werd er heel wat gedronken en toen de flessen geleegd waren en het hoofd op hol was geraakt, trok men luid zingend de straat op en rang, daar gin de ene ruit na de andere er

aan. Geen spiegelruit bleef heel op de gehele Voorstraat, en zelfs de burgemeester kwam op de koude trek te zitten die avond. De volgende morgen wandelde de heer Mees de Stationsstraat uit, toen hij weer een troep jongens bij elkaar zag staan. Bij zijn nadering weer de club uiteen en vormde een kring rond hem. Een bevel zich te verspreiden had geen resultaat, maar toen gebeurde er iets, wat niemand verwacht had, met een uithaal greep de burgemeester een paar jongelui en vloerde ze meteen. Met zijn gummistok sloeg hij voorts op de groep in, totdat er geen levend wezen meer te bekennen was. Nadat de burgemeester deze krachttoer nog eenmaal herhaald had op de Voorstraat, zat de schrik er gelijk in. Vanaf zijn optreden is de situatie langzamerhand normaal geworden in Spijkenisse.

Burgemeester Mees was wel eens meer wat kras in zijn optreden. Tijdens de mobilisatie van 1914-1918 bezochten de soldaten, die gelegerd waren op het Gors, veel in het café van Leen Farenhout aan de

De Vereniging ontving bovenstaande foto van Klaas G.P. Koppen uit Geervliet

Op de foto zien we Dirk Smits met Hendrika Rensink, wonende aan de Parallelweg in Spijkenisse. De foto stamt uit circa 1930. Dirk Smits werkte voor de tram, vandaar die pet.

Dirk Smits, geboren op 12 mei 1857 en overleden op 29 januari 1945 is de zoon van Abraham Smits en Wilhelmina Pus. Hendrika Rensink geboren op 26 juni 1857 en overleden op 27 augustus 1941 is de dochter van Barend Rensink en Krijna Maasdam.

Nieuwstraat. Op zekere avond meende de heer Mees dat het café te laat gesloten was en beval direct dat de zaak een halve week gesloten moest blijven. Toen de zaak voorkwam, kreeg Farenhout nogmaals straf van de kantonrechter, die buiten de voortvarendheid van de burgemeester had gerekend, doch dat werd weer ongedaan gemaakt. Maar alle soldaten kregen twee kwartjes te betalen en dat betekende toen heel wat!

Jan Kanon luidt Pasen in

In Spijkenisse zijn verschillende grote branden geweest, die velen zich nog konden herinneren. Zo werd de oude korenmolen door brand verwoest, waarbij tevens een schuit met vlas in de haven vlam vatte. Vele jaren later bekende een oude man op zijn sterfbed te Oud-Beijerland dat hij de brand had veroorzaakt. Maar de meest merkwaardige brand te Spijke-

nisse heeft niemand van de thans (1953) nog levende meegemaakt. Het gebeurde waarschijnlijk in 1748. In het Noordeinde woonde toen een kleermaker, Thomson genaamd. De man had vernomen dat het buskruit uitgevonden was, en vervaardigde een kanon van een uitgeholde boomstam. De avond voor Pasen haalde hij zijn schietwerktuig te voorschijn, stopte dat gevaarte me kruit en zou eens een donderend Paasschot geven, maar dat liep verkeerd uit! Het schot viel weliswaar, en maar al te duidelijk ontdekte Spijkenisse dat Pasen was aangebroken. Een groot deel van het Noordeinde stond binnen een uur in brand. De schade was zo omvangrijk dat heel Voorne-Putten collecteerde om de getroffen en er weer bovenop te helpen. De kleermaker heette nadien Jan Kanon en dat is zo tot zijn dood toe gebleven.

NOG NIET BEKEND

